

Onderzoek naar het voorkomen van de veenmol (*Gryllotalpa gryllotalpa*) in Nederland

R.M.J.C. Kleukers

European Invertebrate Survey - Nederland

mededeling EIS-Nederland nr. 52

Samenvatting

Vroeger was de veenmol in Nederland een wijdverbreide soort. Tot voor kort waren er slechts weinig recente vindplaatsen bij EIS bekend. Om de huidige verspreiding te onderzoeken zijn er oproepen geplaatst in een landelijk agrarisch blad en twee huis-aan-huis-bladen in het westen van het land. Er kwamen vele reacties op deze oproepen. De veenmol blijkt nog vrij algemeen voor te komen. Vooral in het midden-westen van Nederland is de soort nog veel te vinden in moestuinen, slootkanten e.d..

Verder onderzoek zal de verspreiding in de rest van Nederland moeten ophelderen.

De veenmol (*Gryllotalpa gryllotalpa* L.) behoort, met een maximale lichaamslengte van meer dan 5 cm, tot de grootste insecten in Europa. Het arcaal beslaat Europa, West-Azië en Noord-Afrika. In de Verenigde Staten is hij ingevoerd.

De veenmol is door zijn gravende levenswijze, een buitenbeentje onder de Orthoptera. Bij inventarisaties wordt hij dan ook gemakkelijk over het hoofd gezien, ook al doordat hij vooral voorkomt in tuingebied. De cyclus is, zoals bij andere krekelaartigen, meerjarig. De paring vindt plaats in mei, wanneer ook de luid stridulerende mannetjes te horen zijn. De eieren worden in een klein nest onder de grond gelegd, waarbij er sprake is van een zekere broedzorg. De eieren ontwikkelen zich snel en nog dezelfde zomer komen de nymfjes uit de eieren. De nymfen overwinteren één- of twee-maal, terwijl ook de adulte dieren kunnen overwinteren (Harz, 1960). Dit verklaart waarom er verschillende stadia door elkaar kunnen worden aangetroffen.

Vroeger kwam de veenmol op veel plaatsen voor in Nederland. In figuur 1a zijn de waarnemingen, zoals die

op het verspreidingskaartje in Duijm & Kruseman (1983; p. 138) aangegeven staan, omgewerkt naar 10 x 10 km-hokken (UTM). Bovendien zijn er gegevens uit het EIS-bestand opgenomen.

Van de laatste jaren waren er slechts weinig waarnemingen bij EIS bekend. Het doel van dit onderzoek was dan ook het verkrijgen van inzicht in de recente verspreiding.

Hiertoe werden er oproepen geplaatst in Oogst (een agrarisch blad met een landelijke verspreiding) en het Uw Thuiskrant-Weekblad voor de Bollenstreek en Nieuwsblad voor de Bollenstreek (beide huis-aan-huis-bladen). De oproepen bevatten een beknopt overzicht van de levenswijze, morfologie en verdere bijzonderheden. Tevens was een foto van het dier afgedrukt.

Er kwamen vele reacties op deze oproepen. Meestal betrof het alleen gegevens over vindplaatsen en data, maar soms werden uitgebreide waarnemingen aan gedrag, bestrijding e.d. gegeven. Er zijn nu vele vindplaatsen bekend verdeeld over 48 5x5 km-hokken (Fig 1b).

Het blijkt dat de veenmol nog niet zo zeldzaam is als aanvankelijk gedacht werd. In het westen van het land is de soort vaak nog talrijk. Vooral in de omgeving van Leiden, Lisse, Boskoop & Roelofarendsveen blijkt de soort massaal voor te kunnen komen in tuinbouwgebied en in moestuinen. Ook in de rest van het land wordt de veenmol nog wel aangetroffen, maar schijnbaar toch schaarser dan in West-Nederland. Dit kan gedeeltelijk zijn oorzaak vinden in de keuze van plaatsing van de oproepen. Twee van de drie artikeltjes verschenen in een krantje met een verspreiding die tot de bollenstreek beperkt blijft. Desalniettemin is, gezien de aard van de reacties uit het binnenland, niet te verwachten dat op

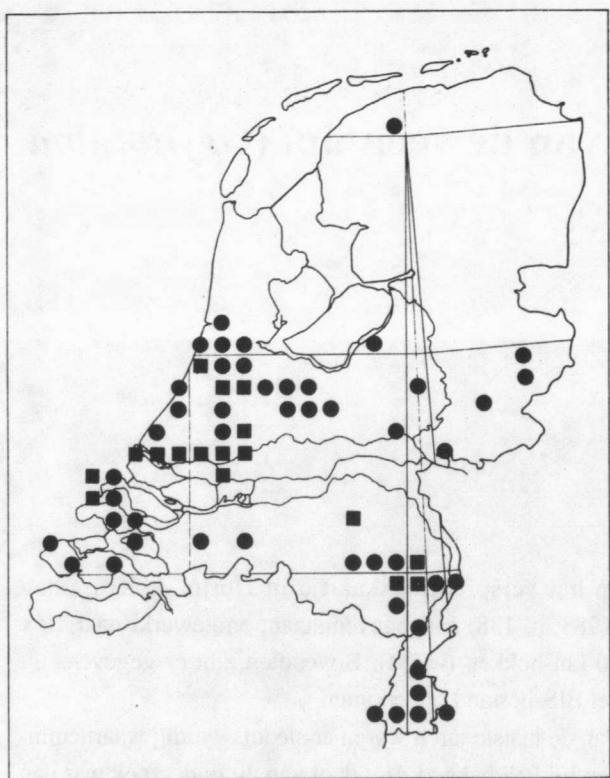

Fig. 1a. *Gryllotalpa gryllotalpa*: verspreiding vóór 1980 volgens Duijm & Kruseman (1983); herleid naar 10 x 10 km-hokken (●), aangevuld met waarnemingen uit het EIS-bestand (■)

Fig. 1a. Répartition de *Gryllotalpa gryllotalpa* avant 1980 (observations extraites de Duijm & Kruseman (1983), complétées de données en possession du bureau EIS-Nederland.)

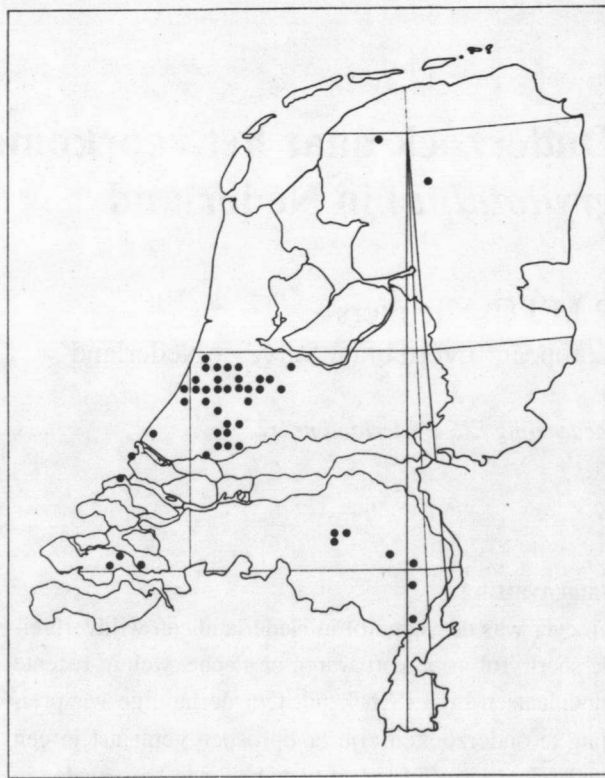

Fig. 1b. *Gryllotalpa gryllotalpa*: verspreiding vanaf 1980; gegevens uit oproepen en uit EIS-bestand (5 x 5 km; UTM).

Fig. 1b. Répartition de *Gryllotalpa gryllotalpa* à partir 1980 (données du bureau EIS-Nederland et réactions à la suite d'une annonce)

deze plaatsen de veenmol ook nog massaal voorkomt.

Voor het verkrijgen van een duidelijker beeld van de situatie in het binnenland zal de komende jaren het onderzoek worden voortgezet.

Dankwoord

Ik wil Dr. Wim Bongers bedanken voor het beschikbaar stellen van zijn literatuurstudie over de veenmol. Verder dank ik alle personen die gegevens hebben ingestuurd. Ik wil enkele personen, die zich bijzonder hebben ingespannen, met name noemen: N. van der Bok (Ouddorp), H.F. Deckers (St. Oedenrode), J. Fokkema (Fries Natuurmuseum, Leeuwarden), S. Langeveld (Hillegom), A. Lengers-Wassenaar (Lisse), C. Los (Sleewijk) & A. Noordam.(Leiden)

Literatuur

Duijm, M. & G. Kruseman, 1983. De krekels en sprinkhanen in de Benelux. Hoogwoud: KNNV (34). 186 pp.

Harz, K. 1960. Die Tierwelt Deutschlands, 46. Teil Geradflügler oder Orthopteren (Blattodea, Mantodea, Saltatoria, Dermaptera). Jena: Gustav Fisher Verlag. 329 pp.

Résumé

Autrefois la Courtilière était commune dans une grande partie des Pays-Bas. Des observations récentes étaient par contre très rares. Une annonce a été publiée dans une revue nationale d'agronomie et dans deux périodiques de la région occidentale du pays. Le nombre de réactions a été élevé, et il semble que la Courtilière est encore assez commune, surtout dans la région de Leiden, Gouda et Boskoop, où est vit dans les jardins et les berges des ruisseaux. Dans les autres régions du pays il reste à déterminer la répartition par d'autres études.